

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра права Європейського Союзу

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Advanced studies of EU law /

Поглиблені дослідження права Європейського Союзу»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Advanced studies of EU law / Поглиблені дослідження права Європейського Союзу» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої галузі знань освіти 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. 25 с.

Розробник:

Бойчук Дмитро Сергійович,
кандидат юридичних наук, старший викладач

Затверджено на засіданні кафедри права Європейського Союзу
(протокол № 1 від 2 вересня 2021 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні
кафедри Європейського Союзу
(протокол № 18 від 2 червня 2022 р.)

Завідувач кафедри – Яковюк Іван Васильович,
доктор юридичних наук, професор

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни.....	8
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	10
4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання.....	10
4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.....	12
5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання.....	13
6. Критерії оцінювання результатів навчання.....	15
7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання.....	17
8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	17

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Advanced studies of EU law / Поглиблені дослідження права Європейського Союзу» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,0	Галузь знань – 08 «Право»	За вибором студента	За вибором студента
Кількість модулів – 3	Спеціальність – 081 «Право»	Рік підготовки: 2021–2022 семестр	Рік підготовки: 2021–2022 семестр
Загальна кількість годин – 120	Рівень освіти – другий (магістерський)	1–2	1–2
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2–4, самостійної роботи студента – 6–8.		Лекції	Лекції
		20 год.	6 год.
		Практичні / семінарські заняття	Практичні / семінарські заняття
		20 год.	4 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
80 год.	110 год.		
		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)

Мета навчальної дисципліни – підвищення рівня правової обізнаності здобувачів у праві Європейського Союзу; формування у здобувачів поглиблених знань щодо регулювання відносин джерелами права Європейського Союзу; формування знань, вироблення основних вмінь і навичок, а також формування професійних компетенцій у галузі права Європейського Союзу.

Завдання:

- поглиблення знань щодо підходів до визначення правової

суб'єктності Європейського Союзу;

– формування деталізованої системи теоретичних знань про право Європейського Союзу, комплексних знань про особливості механізму правового регулювання відносин на національному та наднаціональному рівнях, джерел права Європейського Союзу, особливостей інституційної системи Європейського Союзу, процесу вступу та виходу з Європейського Союзу, знань щодо стану розвитку вітчизняного законодавства в контексті адаптації до *acquis communautaire* Європейського Союзу;

– розвиток навичок і вмінь здійснювати аналіз установчих договорів, регламентів та директив Європейського Союзу і тлумачення їх норм;

– вироблення вільного володіння поняттями і категоріями права Європейського Союзу;

– удосконалення вміння пошуку, обробки наукової та нормативної інформації;

– аналіз і правове вирішення конкретних практичних ситуацій на основі правових норм.

Пререквізити: «Міжнародне право», «Право Європейського Союзу».

Кореквізити: «Introduction to European legal values / Вступ до європейських правових цінностей».

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН-1.	Демонструвати знання причин, передумов та етапів європейської інтеграції.
РН-2.	Пояснювати існуючі в доктрині основні підходи до визначення правової природи Європейського Союзу.
РН-3.	Здійснювати критичний і системний аналіз цілей, цінностей і принципів Європейського Союзу.
РН-4.	Володіти галузевою термінологією, демонструвати компетентне її застосування.
РН-5.	Демонструвати знання інституційної системи Європейського Союзу, нормативної основи та порядку їх створення і діяльності.
РН-6.	Аналізувати і правильно тлумачити зміст джерел права Європейського Союзу та норм національного законодавства держав-членів з питань реалізації вимог права Європейського Союзу і їх застосовувати, визначати їх співвідношення.

РН-7	Демонструвати знання критеріїв членства для ймовірних нових держав-членів Європейського Союзу, розуміти способи досягнення відповідного рівня розвитку.
РН-8	Пояснювати специфіку правового статусу держав як держав-членів Європейського Союзу.
РН-9	Визначати алгоритм дій при вирішенні практичних питань, пов'язаних із судовим вирішенням спорів в Європейському Союзі.
РН-10	Демонструвати знання судових рішень як Суду Справедливості Європейського Союзу, так і Європейського суду з прав людини щодо захисту прав людини, встановлювати їх відношення та порівнювати якість стандартів захисту.
РН-11	Пояснювати особливості реалізації свободи переміщення осіб, товарів, капіталів та послуг в межах Європейського Союзу.
РН-12	Демонструвати знання специфіки адаптації національного законодавства України до <i>acquis communautaire</i> .

Викладання навчальної дисципліни забезпечує формування у здобувача вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти відповідної спеціальності та освітньо-професійною програмою «Право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК–1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК–2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК–3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК–4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК–5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово.

ЗК–6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК–7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК–9. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК–1.3. Здатність формулювати особисту думку та доказово її представляти.

Спеціальних компетентностей:

СК–2. Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.

СК–6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати

розгорнуту юридичну аргументацію.

СК–10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК–13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

Програмних результатів навчання:

ПРН – 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН – 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН – 4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

ПРН – 5. Вільно спілкуватися правничою іноземною мовою (однією з офіційних мов Ради Європи) усно і письмово.

ПРН – 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН – 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

ПРН – 8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

ПРН – 1.2 Демонструвати знання й розуміння проблематики глобалізації в контексті розвитку сучасних правових систем.

ПРН – 1.3 Аналізувати механізми публічно-правового і приватно-

правового регулювання в юридичній практиці.

ПРН – 1.6 Демонструвати знання юридичної техніки та її прикладних аспектів в дискурсі правової епістемології та юридичної практики.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Історія та політико-правова природа Європейського Союзу.

Причини та етапи євроінтеграційних процесів. Ідеї європейської єдності до ХХ ст. Ідеї об'єднання Європи до другої світової війни. Наслідки Другої світової війни для світового співтовариства. Ідеї об'єднаної Європи у 50-х роках ХХ ст. Європейські Співтовариства у 50-х – 80-х роках.

Підходи до визначення правової та політичної природи Європейського Союзу. Європейський Союз як квазі-федеративна організація. Європейський Союз як федерація. Європейський Союз як міжнародна організація. Європейський Союз як суб'єкт права sui generis.

Модуль 2. Суб'єктна, інституційна та нормативна система Європейського Союзу.

Членство в Європейському Союзі.

Маастрихтські критерії членства в Європейському Союзі. Копенгагенські критерії членства в Європейському Союзі. Приховані (латентні) критерії членства в Європейському Союзі. Стадії вступу до Європейського Союзу. Правова природа договорів про приєднання до Європейського Союзу. Правовий статус держав – членів Європейського Союзу. Призупинення членства в Європейському Союзі. Вихід з Європейського Союзу: досвід Brexit.

Правовий статус та компетенція інститутів Європейського Союзу.

Загальна характеристика інститутів Європейського Союзу. Принципи інституційної системи Європейського Союзу. Європейський Парламент. Європейська Комісія. Рада Європейського Союзу. Європейська Рада. Суд Європейського Союзу. Європейський центральний банк. Рахункова палата.

Правовий статус та компетенція органів та агенцій Європейського Союзу. Відмежування органів та агенцій від інститутів Європейського Союзу. Комітет регіонів. Економічний і соціальний комітет. Євроомбудсман. Агенції Європейського Союзу.

Джерела права Європейського Союзу.

Види джерел права Європейського Союзу. Установчі договори. Загальні принципи права та судовий прецедент. Міжнародні угоди. Регламент Європейського Союзу. Директива Європейського Союзу. Рішення Європейського Союзу. М'яке право як джерело права Європейського Союзу.

Судова система Європейського Союзу.

Загальна характеристика судової системи Європейського Союзу. Історичний досвід існування спеціалізованих судів. Загальний суд. Суд Справедливості. Види позивачів. Судова процедура.

Модуль 3. Судовий захист права Європейського Союзу. Відносини України та Європейського Союзу.

Судовий захист права Європейського Союзу. Види позовів у праві Європейського Союзу. Тлумачення Судом Справедливості установчих договорів Європейського Союзу. Використання практики Європейського суду з прав людини Судом справедливості Європейського Союзу.

Нормативно-правове забезпечення прав людини в Європейському Союзі. Хартія Європейського Союзу 2000 р. Співвідношення Хартії 2000 р. та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Співвідношення стандартів захисту прав людини Судом Справедливості Європейського Союзу та Європейським судом з прав людини.

Історія та нормативно-правове забезпечення співробітництва України та Європейського Союзу. Угода про патнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Стан виконання Угоди про асоціацію. Рівень відповідності України критеріям членства в Європейському Союзі.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Історія та політико-правова природа Європейського Союзу.				
		Тема 1. Причини та етапи євроінтеграційних процесів.	12	2	2	8
		Тема 2. Підходи до визначення правової та політичної природи Європейського Союзу.	12	2	2	8
		<i>Разом</i>	24	4	4	16
		Модуль 2. Суб'єктна, інституційна та нормативна система Європейського Союзу.				
		Тема 1. Членство в Європейському Союзі.	12	2	2	8
		Тема 2. Правовий статус та компетенція інститутів Європейського Союзу.	12	2	2	8
		Тема 3. Правовий статус та компетенція органів та агенцій Європейського Союзу.	12	2	2	8
		Тема 4. Джерела	12	2	2	8

		права Європейського Союзу.				
		Тема 5. Судова система Європейського Союзу.	12	2	2	8
		<i>Разом</i>	60	10	10	40
		Модуль 3. Судовий захист права Європейського Союзу. Відносини України та Європейського Союзу.				
		Тема 1. Судовий захист права Європейського Союзу.	12	2	2	8
		Тема 2. Нормативно-правове забезпечення прав людини в Європейському Союзі.	12	2	2	8
		Тема 3. Історія та нормативно-правове забезпечення співробітництва України та Європейського Союзу.	12	2	2	8
		<i>Разом</i>	36	6	6	24
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	20	20	80

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквиуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Історія та політико-правова природа Європейського Союзу.				
		Тема 1. Причини та етапи євроінтеграційних процесів.	15	2	2	11
		Тема 2. Підходи до визначення правової та політичної природи Європейського Союзу.	11	-	-	11
		<i>Разом</i>	26	2	2	22
		Модуль 2. Суб'єктна, інституційна та нормативна система Європейського Союзу.				
		Тема 1. Членство в Європейському Союзі.	15	2	2	11
		Тема 2. Правовий статус та компетенція інститутів Європейського Союзу.	11	-	-	11
		Тема 3. Правовий статус та компетенція органів та агенцій Європейського Союзу.	13	2	-	11
		Тема 4. Джерела права Європейського	11	-	-	11

		Союзу.				
		Тема 5. Судова система Європейського Союзу.	11	-	-	11
		<i>Разом</i>	61	4	2	55
		Модуль 3. Судовий захист права Європейського Союзу. Відносини України та Європейського Союзу.				
		Тема 1. Судовий захист права Європейського Союзу.	11	-	-	11
		Тема 2. Нормативно-правове забезпечення прав людини в Європейському Союзі.	11	-	-	11
		Тема 3. Історія та нормативно-правове забезпечення співробітництва України та Європейського Союзу.	11	-	-	11
		<i>Разом</i>	33	-	-	33
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	6	4	110

5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Advanced studies of EU law / Поглиблені дослідження права Європейського Союзу» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне/письмове опитування, експрес-опитування, вирішення практичних завдань, участь у розробці кейсу, підготовка презентації, есе, реферату тощо. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів. Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль							Підсумкова оцінка знань (диференційований залік)
Модуль № 1		Модуль № 2		Модуль № 3		Самостійна робота студентів	
п/з	Колоквіум	п/з	Колоквіум	п/з	Колоквіум		
max 20	max 10	max 15	max 10	max 15	max 10	max 20	max 100

6. Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Колоквіум	Max 10	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	5	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Підсумкова письмова робота	Max 20	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота не містить методологічних помилок, є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	15	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота містить незначні методологічні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками. Робота містить методологічні та змістовні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми з аргументацією окремих понять та суджень у роботі, доведеність висновків.
	5	Робота оформлена з помилками та порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи. Робота містить методологічні та змістовні помилки, використано недостатню кількість джерел для обґрунтування дослідження та висновків. При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи та обґрунтованості і доведеності висновків.
	Min 0	Робота оформлена неналежним чином, без посилання на джерела та містить методологічні помилки. При захисті автор роботи не може продемонструвати знання з обраної теми, навести аргументацію понять та здійснити аналіз інформації. Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.
Диференційований залік	100	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній

		роботі.
зараховано	90	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	85	<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	75	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповіді на заліку за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	70	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на заліку за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
	60	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на питання на заліку.
не зараховано	55	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НІОУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

державами-членами, з іншої сторони, 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Хартія про основоположні права Європейського Союзу 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text

Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>

Основна література

1. Boichuk D.S., Hryhoriev V.I. European Court of Human Rights case law as a source of European Union law. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. №1 (16). С. 62–67.
2. Y. Pankov, O. Filipkykh, D. Boichuk (2021) Problems of the environmental law of the European Union. *Problems of Legality*. № 155. P. 273–283.
3. Boichuk D., Torhashova K. (2021). European Union values reflection in ECtHR case law. *Право та інновації*. № 3 (35). С. 23–29.
4. Yakoviyk I.V., Tragniuk O.Y., Boichuk D.S. Strategic autonomy of the European Union: on the way to «European Sovereignty» in defense? *Problems of Legality*. 2020. № 149. С. 223–242.
5. Архітектура європейської безпеки: історія становлення і розвитку: В 2 ч.: монографія / за наук. ред. професорів А.П. Гетьмана і І.В. Яковюка. Харків: Право, 2020.
6. Бойчук Д.С., Галич К.В., Ходосов О.О. Щодо питання виходу держав-членів із Європейського Союзу: процедура, причини та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №8. С. 502–506.
7. Бойчук Д.С., Панаїд Я.І. Ефективність засобів правового захисту права на судовий розгляд у розумний строк у контексті практики ЄСПЛ: досвід Польщі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №4. С. 588–592.

8. Дайнен Д. Дедалі міцніший Союз. Курс європейської інтеграції / Пер. з англ. М. Марченко. Київ: К.І.С., 2006. 699 с.
9. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції: монографія / за ред. Ю.П. Битяка, І.В. Яковюка. Київ, 2012. 336 с.
10. Європейське право: Право Європейського Союзу: підручник: у трьох книгах / за ред. В. І. Муравйова. Київ: Ін Юре, 2015. 312 с.
11. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу: монографія / під ред. І. В. Яковюка. Київ, 2012. 208 с.
12. Комарова Т.В. Суд Європейського Союзу: розвиток судової системи та практики тлумачення права ЄС: монографія. Харків: Право, 2018. 528 с.
13. Комарова Т.В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: монографія. Харків: Право, 2010. 360 с.
14. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування: посіб. / за ред. Л.В. Губерського. Київ: Знання, 2009. 751 с.
15. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 304 с.
16. Микієвич М.М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 416 с.
17. Основи права Європейського Союзу: підручник; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
18. Петров Р.А. Транспозиція «acquis» Європейського Союзу в правові системи третіх стран: монографія. Київ: Истина, 2011. 384 с.
19. Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник / [Т.М. Анакіна, Т.В. Комарова, О.Я. Трагнюк, І.В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. І.В. Яковюка. Харків: Право, 2019. 360 с.

20. Право Європейського Союзу: підручник / за редакцією Р.А. Петрова. Харків: Право, 2019. 442 с.
21. Смирнова К.В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика: монографія. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Одеса: Фенікс, 2015. 429 с.
22. Тоді Ф. Нарис історії Європейського Союзу: науково-популярне видання: англ. Київ: К.І.С., 2001. 142 с.
23. Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність: монографія. Київ: К.І.С., 2007. 228 с.
24. Хартли Т.К. Основы права европейского Сообщества [пер. с англ.]. Москва: Закон и право, ЮНИТИ, 1998. 703 с.
25. Яковюк І.В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: монографія. Харків: Право, 2013. 760 с.

Додаткова література

1. Анакіна Т.М. Інституційна модель співробітництва України та Європейського Союзу за Угодою про асоціацію. *Форум права*. 2013. № 3. С. 14–21.
2. Анакіна Т. Порівняльно-правова характеристика Угоди про асоціацію та Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 4 (75). С. 123–132.
3. Анакіна Т. Регулювання прав окремих вразливих груп осіб за Хартією ЄС про основоположні права: досвід для України. *Український часопис міжнародного права*. 2015. № 2. С. 41–46.
4. Бедова О.А. Контроль, моніторинг та оцінювання як процедури організаційного забезпечення адаптації законодавства України до асquis ЄС. *Національна академія державного управління при Президентові України*. 2018. № 1. С. 178–201.

5. Булгакова Д.О. Конституційна реформа Європейського Союзу за Лісабонським договором. Основні положення. *Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ*. 2010. Вип. 2(49). С. 13–22.
6. Вдовиченко О. Демократизація законодавчого процесу в Європейському Союзі. *Право і безпека*. № 4 (36). 2010. С. 23–26.
7. Гладенко О. Лісабонський договір 2007 р. як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 1 (11). С. 73–77.
8. Грицаєнко Л.Л. Європейський Союз як організація sui generis. *Публічне право*. 2011. № 1. С. 82–87. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubpr/2011_1/grycaenko.pdf
9. Грицяк І. Право та інституції Європейського Союзу: навчальний посібник. Київ, 2006. 300 с.
10. Довгань В.М. Європейський Парламент. Правовий статус і компетенція в системі органів Європейського Союзу: Монографія. Київ, 2007. 204 с.
11. Жовква І.І. Критерії членства СОТ, Європейського Союзу та НАТО. Інтеграційні перспективи України / за ред. В.Р. Сіденко, І.І. Жовква, Г.М. Немиря, Г.М. Перепелиця. Київ: Аналітичне дослідження, 2010. 84 с.
12. Інституційне право Європейського Союзу / В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О.М. Лисенко та ін. Київ: ІнЮре, 2015. 312 с.
13. Комарова Т. В. Роль Суду справедливості Європейського Союзу у формуванні доктрини конституціоналізації права ЄС. *Право України*. 2019. № 6. С. 69-85.
14. Комарова Т. Взаємодія Суду справедливості Європейського Союзу з іншими судовими установами. *Право України*. 2018. 4. С. 223–232.
15. Комарова Т.В. Суд справедливості ЄС як орган захисту основоположних прав людини. *Держава і право*. 2018. Випуск 80. С. 173–188.

16. Костюченко Я. Доктрина у праві Європейського Союзу та її відображення в правовій системі України. *Право України*. 2019. № 6. С. 86–99.
17. Кулабухова А.В. Каталог прав громадян Європейського Союзу. *Право та інновації*. 2016. № 1. С. 270–275.
18. Лазовські А. Верховенство права Європейського Союзу у формуванні доктрини конституціоналізації права ЄС. *Право України*. 2019. № 6. С. 35–52.
19. Луць Л.А. Генезис ідеї європейської єдності. *Актуальні проблеми політики*. 2002. Вип. 13–14. С. 668–675.
20. Макаруха З.М. Правові засади діяльності Європейського Союзу у сфері забезпечення простору свободи, безпеки та юстиції: монографія. Львів: Астролябія, 2011. 543 с.
21. Муравйов В. Види компетенції реформованого Європейського Союзу. *Міжнародні відносини*. 2009. № 37. С. 53–58. URL: http://papers.univ.kiev.ua/mizhnarodni_vidnosyny/articles/Types_of_the_reformed_European_Union_s_competence_16198.pdf
22. Муравйов В.І., Смирнова К.В. Європейське право: правова категорія, наука, доктрина. *Право України*. 2011. № 4. С. 141–177.
23. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу / пер. з англ. Київ: К.І.С., 2005. 446 с.
24. Мушак Н.Б. Міжнародно-правові засади захисту та забезпечення прав людини в європейських міжнародних організаціях: монографія; під ред. проф. В. І. Муравйова; Нац. акад. наук України, Київ. ун-т права. Київ: Ліра-К, 2013. 188 с.
25. Передерій О.С. Європейське поліцейське відомство в інституціональному механізмі Європейського Союзу: історичні передумови створення, порядок формування, компетенція. *Право і безпека*. 2010. № 2 (34). С. 34–38.

26. Пістракевич О. Особливості законодавчого процесу в Європейському Союзі. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 85–92.

27. Поглиблення відносин між ЄС та Україною: що, чому і як? / під ред. М. Емерсона, В. Мовчан. Київ, 2016. 288 с.

28. Смирнова К.В. Аналіз еволюції відносин України з Європейським Союзом: правовий аспект. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 100. С. 132–136.

29. Стрельцова О.В. Конституціоналізація процесу асоціації України і Європейським Союзом: теорія та практика: монографія. Київ, 2017. 532 с.

30. Трагнюк О.Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи). *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2011. Вип. 22. С. 86–95. URL:

http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3237/1/Tragniuk_86.pdf

31. Хоббі Ю.С. Правовий статус держав-кандидатів на вступ до Європейського Союзу: проблематика суверенітету. *Держава і право*. 2009. Вип. 44. С. 614–619.

32. Якименко Х. Відображення ідеї наднаціональності в історії європейської інтеграції. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 1. С. 251–261.

33. Якименко Х. Основні підходи щодо розуміння правового статусу Європейського Союзу. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 2. С. 262–272.

Інтернет-ресурси

Акти *acquis* ЄС, перекладені на українську мову – <https://minjust.gov.ua/acquis-communautaire>

Консолідовані версії Лісабонського договору (українською мовою) – www.minjust.gov.ua/file/23491

Медіа портал Європейського Союзу – <http://www.euractiv.com>

Офіційна сторінка Європейського Омбудсмена –
<http://www.ombudsman.europa.eu/start.faces>

Офіційна сторінка Європейського Парламенту –
<http://www.europarl.europa.eu>

Офіційна сторінка Європейського Союзу – <https://europa.eu/>

Офіційна сторінка Європейської Комісії – <http://ec.europa.eu>

Офіційна сторінка Ради Європейського Союзу –
<http://www.consilium.europa.eu>

Офіційна сторінка Суду справедливості Європейського Союзу –
<http://www.curia.europa.eu>

Пошукова система нормативних актів ЄС – <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

Прогрес виконання Угоди про асоціацію – <https://pulse.eu-ua.org>

Тексти установчих договорів Європейського Союзу –
<http://www.eurotreaties.com>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс
кафедри права Європейського Союзу. URL:
[http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category
&id=623:kafedra-prava-yevropeiskoho-soiuzu&Itemid=151](http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=623:kafedra-prava-yevropeiskoho-soiuzu&Itemid=151)